

פנינים יקרים אמרות טהורות והדרכות ישרות שנשמעו מפי מזן רבינו ראש הישיבה שליט"א

פרשת וארא תשפ"ג
רעוא דרעון

בשיתוף מן רבינו ראש הישיבה שליט"א

פרשת וארא – רעוא דרעון התחזקות בעת הסתר פנים

הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים. ופירש רש"י (ד"ה ואיך) זה אחד מעשרה קל וחומר שבתורה (ומקורו במדרש בר"ר פצ"ב ז - וכמ"ש רש"י בראשית מד ח ד"ה הן כסף), נתקשו בזה בהרבה ספרים דלכאורה קל וחומר פריכא היא, שהרי מקרא מלא דבר הכתוב דהסיבה מה שלא שמעו אליו בני ישראל הוא מקוצר רוח ועבודה קשה, ואם כן אף שבני ישראל לא שמעו מפני שהיה להם קוצר רוח מהעבודה קשה, מכל מקום פרעה ישב בכבודו של עולם על מי מנוחות, אפשר שפיר שישמע מה שיאמר משה, וכבר נאמרו בזה תירוצים בראשונים ובאחרונים על פי פשט רמז דרוש וסוד.

שבניה היה מדברת מתוך גורנו של משה

ונביא בזה ב' תירוצים; הרה"ק רבי דוד מדינוב זיע"א תירץ בספרו צמח דוד (בפרשתן) על פי מה שאמרו חז"ל (ספרי מסות ל ב, הובא ברש"י שם) כל הנביאים נתנבאו בכה, מוסיף עליהם משה שמתנבא בזה הדבר, וביאר הרה"ק ר"ד מדינוב מהו בחינה שמוסיף עליהם משה שמתנבא בזה הדבר, לפי שבחינת 'זה הדבר' מורה על המדרגה והמצב שהשכינה מדברת מתוך גורנו - וכיון ששומעים הדברים ממש מפי השכינה ממש יכול להקרות 'זה' הדבר, ושענת משה היתה הן בני ישראל אעפ"י שהם זרע קודש בני נביאים לא שמעו אלי לא זכו למעלה זו שיוכלו לקבל דברי השכינה המדברת מתוך גרוני, זאת אשר מפני שהם מוטרדים בעבודה קשה וכובד הגלות לא זכו להנות מהאור הנערב דברי הקב"ה שנאמרים מפיו של משה, אם כן קל וחומר ואיך יכול להיות שישמעני פרעה איך אפשר שטמא כמוהו יוכל לשמוע ואמר אלוקים חיים. (ומסיים שם כי זהו ההמשך ואני ערל שפתיים הלא דבורי אינו בטבע כי אני ערל שפתיים, ועל זה השיב לו השי"ת אח"כ ראה נתתיך אלוקים לפרעה כי ודאי אמת הדבר שהוא לא יוכל לקבל ממך ולשמוע כי דבורך הוא בחי' אלוקים אבל אהרן אחיך יהי נביאך כמו נביא השומע מפי השכינה כן אהרן יקבל ממך וממנו יוכל פרעה לשמוע כמו מכל הנביאים), עכ"ל.

כיון שבנ"י לא שמעו למשה – לא היה לו השיבות ללכת אל פרעה

עוד ראיתי לתרץ בענין זה (ספר כבוד שמים בפרשתן, נדפס תרפ"ו), כי יש ב' אופנים אשר בהם אפשר להשפיע על לב המלך כשכבא לדבר אליו,

הרה"ק ר"ד מדינוב שהקב"ה דיבר אל בני ישראל מתוך גורנו של משה ולא שמעו מקוצר רוח ועבודה קשה, או לפי תירוץ השני שבני ישראל לא האמינו שיש כח ביד משה ללכת בשליחותם אל פרעה - גם כן יקרה לפעמים שאדם נמצא במצב שאף שהוא בעצמו אינו יכול לפעול, מכל מקום יש לו את היכולת לתת ביד אנשים גדולים ממנו את הכח להוציא אותו מצרתו, ומחמת קוצר רוח ועבודה קשה אין איש שם על לב אל המחזה הגדול הזה, וכן מוכח - שהרי אמרו במשנה (אבות פ"ו מ"ב) אמר רבי יהושע בן לוי בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרות ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא וכו', עוד אמרו בגמרא (חגיגה דף טו, ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א, מדרש ויק"ר פ"ט ו) יצתה בת קול ואמרה שובו בנים שובבים, הרי שהקב"ה מוכיח לנו בכל יום מה לעשות ואומר לנו לעסוק בתורה ומצוות, ולפעמים אף קורא לנו מן השמים בקריאה של חיבה ואומר 'שובו בנים שובבים', אלא שמחמת קוצר רוח ועבודה קשה אין אנו זוכים לשמוע זאת. ויש כמה סיבות הגורמות לכך; לפעמים עבודה קשה הוא מה שעבודתו בענייני עולם הזה להביא סרף לביתו נוטל ממנו את היישוב הדעת, והרבה פעמים הוא הקושי ברוחניות שהאדם מתייגע בעבודת ד', ואינו מצליח לעשות רצונו יתברך, אינו יכול ללמוד, או שקשה לו לשבר את המדות. ועל זה התנה"ק מצווה לנו (דברים ד ל) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה וגו' ושמעת בקולו, היינו שהקב"ה אומר לאדם שנמצא בשפלות המדרגה ומקבל את הקלות מחמת שהתנהג שלא כשורה, והגיע למצב של 'קוצר רוח ועבודה קשה' שאינו שומע את קול ד' הקורא אליו - בשעה קשה זו באה קריאה מיוחדת וציווי מאת התנה"ק באחרית הימים ושבת עד ד' אלוקיך ושמעת בקולו - תתחזק ושמע בקול ד' כי בזה תלוי הגאולה שלך.

הקב"ה מתנהג עם הצדיקים במדת הדין

ואף שהאדם נמצא במצב שיש לו הסתר כל כך ואינו יכול לשמוע מה שקורא אליו הקב"ה, מכל מקום יש לו להתחזק - וכמו שמצינו שכן היה אצל האבות הקדושים שהקב"ה התנהג עמם במדת הדין, וכמו שנאמר בפרשתן (ו א) ושמ ד' לא נודעתי להם, והכוונה בזה בפשטות שלא נתגלה הקב"ה לאבות במדת החסד ששם הוי"ה מורה עליו - אלא במדת הדין וכמו שאמרו שהקב"ה מדקדק אצל צדיקים כחוט השערה, וכן כתב החתם סופר (אבות פ"ג מ"ט) לבאר בהא דאיאתא (בר"ר פ"א א, הובא ברש"י בראשית א א ד"ה ברא) בתחילה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים הקדים

א. שיש קהל רב שהאדם מייצג בבואו אל המלך - וחשיבות יתירה יש לו בעיני המלך לדבר אשר יחפץ - וזאת מחמת ריבוי העם התלוי בו. ב. אף אם אינו בא בשליחות הרבה אנשים, מכל מקום כאשר הוא יכול לדבר טוב, ויש לו את הכישרונות להסביר ולבאר היטב את הדבר הנצרך מאת המלך, יש לו את כח ההשפעה שיתקבלו דבריו מחמת כשרון דיבורו. וזה שאמר משה הן בני ישראל לא שמעו אלי - וכיון שאין מאמינים ולא קבלו שאני הולך לפדותם, אין אני שליחם אל פרעה, וחסר המעלה הראשונה ואיך מפני איוה סיבה ישמע אלי פרעה, ואף המעלה השניה שישמע אלי מפני הדברים שיתבארו היטב - זאת גם אין בי ואני ערל שפתיים.

וענין מה שיש כח גדול יותר לשליח הבא בשליחות ציבור רב ששולחים אותו, מבואר גם בשפת אמת בפרשתן (תנ"י ט), ופירש הדברים ביתר שאת בפרשת בלק (תנ"י ט) בזה הלשון לכן תלוי כח הנביא בעבודת כלל בני ישראל כדכתיב נביא מקרבך כו' יקום לך. ויותר ממה שבני ישראל צריכין אל הנביא צריך הנביא להם. והוא כלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל, עכ"ל. עוד יש לבאר ענין זה באופן הפשוט - ומעשה אשר אירע אצל דודי של"ע לא זכה לזש"ק, והוא היה מקורב אצל אב"ד מאטערסדארף, אחר שעלו ארצה מן המלחמה, אמר לו אב"ד מאטערסדארף שאולי ילך לבקש מאדמו"ר מגור (בעל הבית הישראלי) ברכה להיפקד בוזש"ק, וודי היה הולך בתמימות עם הקב"ה, ושאל מדוע לא די בזה שמבקש מאת השי"ת, ענה לו אב"ד מאטערסדארף והמשיל לו הענין משל למה הדבר דומה, לעיר אחת שהיו בו בתי מדרשות לחייטים לבדם, סנדלרים לבדם, אנשי בורסקי לבדם, ובנאים לבדם, ונגזרה איוה גזירה מאת המושל בעיר - אזי ודאי שאינו דומה אם יבוא אדם יחידי פשוט לבקש מאת המושל לביטול הגזירה, או שיבוא אדם המייצג את כל החייטים או סוג אנשים אחרים, כיון שרבים תלויים בו אזי היחס אליו הוא כמו אל אנשים רבים הבאים לומר מאמרם, וכן הוא הדבר אצל הקב"ה אינו דומה אדם שהוא ראש לעדת בני ישראל - ורבים תלויים בו שהוא בא לבקש את המלך, או אדם פשוט הבא לבקש על עצמו.

כדורנו אנו – מצוי שמחמת קוצר רוח ועבודה קשה אין האדם עושה כפי יכולתו

ועל דרך העבודה - דבר הלמד מעניינו הוא כי הרבה פעמים הקב"ה מדבר אל האדם, כמו שתירץ

התחזקות לאדם הנלחם תמיד

אך פעמים קשה לו לאדם עבודה זו שהוא במלחמה תמידית ואינו רואה תוצאות, ויעלה על לבו שמה אין עבודתו שווה מאומה כי לא יעלה בידו לתקן את כל חטאיו פגמיו ומדותיו, אל דבר קושי זה התייחס רביה"ק אדמוה"ז זיע"א וכותב בספרו **טהרת הקודש** (פתיחה ד"ה ואם תגיד) וז"ל **ואם תגיד ותאמר הלא חלש אני, או זקן אני, והעולם מטושטש בצער ובצרות ובגלות, ומי יודע מה יולד יום, ומי יודע אם אוכל לתקנם, ועד כמה, האמת כדבריך, אבל תדע לי אחי כי זה כלל גדול שמובא בדברי יראים הקדושים וכו', בצא אדם מקבל על עצמו סודי התשובה, ומקבל על עצמו באמת לאמיתו שיתנהג ככה כל ימי חייו, ומוסר נפשו על זה כמה פעמים, הגם כי לא זכה לתקן נפשו מכל וכל כי נסתלק באמצע תקונו, חושבין לו בשמים כאילו עשה זאת הרבה שנים, ונתקן נפשו בתכלית - אם גלוי בשמים שהיה עושה כך כל ימי חייו, עכ"ל. ויסוד גדול מונח בזה לנחם את האדם מעצבון במעשה ידיו שהולך לו קשה, והוא כאשר יבין שעל האדם מוטל רק שיתחיל ויתגבר על יצרו, אף שאינו רואה את יוכל לצאת מנסיון זה, ושאר התיקון שיש לו לתקן בנסיון או בשבירת המדות - יעלה לפני הקב"ה כאלו עשה הכל ונתקן נפשו בתכלית, אך דוקא אם גלוי בשמים שהיה עושה כך כל ימי חייו - וכלשון רביה"ק אדמוה"ז זיע"א, ועל פי דבריו נראה לבאר שזה הוא מה שאמרנו במשנה (יומא פ"ט מ"ח) **האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה**, והכוונה בזה שהתנא בא לגלות לאדם היודע מיסוד לו שכתב אדמוה"ז - שכיון שקיבל עליו באמת הקב"ה מחשב כאילו תיקן הכל, ואומר בלבבו אם כן למה לי לשוב בתשובה היום, בשרירות לבי אלך, ובע"ה בבוא היום אשוב אל ד', וברוב רחמיו יעלה עלי כאלו תקנתי הכל, ועל זה אומר לו התנא כי כיון שאומר **אחטא ואשוב אחטא ואשוב** - אין מספיקין בידו לעשות תשובה, והביאור בזה הוא כנ"ל, דזה מגלה שאינו מקבל על עצמו באמת שיתקן מעשיו ועל כן אין נחשב לו תיקון מעשיו כאלו עשה תשובה.**

לימוד זכות על כלל ישראל

כל מה שאמרנו עד עתה הוא כאשר נדברו איש אל רעהו ובאים להתעורר איך להתקרב ולהתעלות בעבודת ד', אך כאשר ייקשב ד' וישמע - כשבאים לדבר כלפי שכינה יש לומר לימוד זכות עבור בני ישראל, ואף אנו נאמר לפניו כפי העובדא שהיה אצל הרה"ק בעל הדברי חיים מצאנז זיע"א (עיי' בספר כנסת מרדכי ט"ו בשבט, שהובא על הרה"ק בעל אהבה ישראל מאפסא זיע"א, ועיי' עוד בספר מפי ספרים וסופרים פרשת בשלח הערה 10, ששמעו מפי הרה"ק הבית ישראל מגור סיפור זה על הרה"ק מצאנז) שפעם אחת נעמדה אשה מרת נפש ובכתה ותינתה על צרותיה וגורלה הקשה, והשיב לה שתתחזק באמונה ובטחון ואז תגיע הישועה, השיבה האשה אמנם אשה פשוטה אנכי אך בסידור שלי כתוב קודם ויושע ד' - ורק אחר כך ויאמינו בה, ענה לה הרה"ק מצאנז שצדקה בדבריה, ושיבא אחר כך את תשובתה, ובכן אף אנו יהי רצון שנוכח קודם ובמהירות ליושע ד' שגייע במהרה ישועה אמיתית לכל אחד ואחד - ובכך נזכה לבחינה של יואמינו בד' ובמשה עבדו בתכלית השלימות, ונחיה ונראה בבני בית המקדש מתוך רחמים וחסדים גדולים במהרה בימינו אמן.

על האדם לייחל ל'חסד' מאת ד' ולא ש'חייבים' ליתן

אך יש לדעת הדרך אשר ישכון בו אור ד' - בענין 'המייחלים לחסד' דנהגו מהו המהות של 'חסד' הוא דבר שאינו מחויבים לתת לו ונוהגים בו טובת עין שנותנים לו, וכך צריך להיות ההתייחסות בכל עת צרה, כי מצד מעשיו (- אף שעתה תיקן ושיפר מעשיו) אין הקב"ה מחויב לתת לו מאומה, כמו שאמר הכתוב (איוב לה ז) **אם צדקת מה נתן לו**, וגם כל דבר שעשה טוב בעבודת ד' וכביכול נתן דבר להקב"ה - זה עצמו הוא חסד ד' שהיה יכול לעשותו, ועבודתו אחר ידיעה זו שאין הקב"ה מחויב לתת לו מאומה מכל מקום מייחל ומאמין שהוא טוב ומיטיב ויתן לו כל הצטרכותו.

המתנה לישועה - בחינה של קוצר רוח

וצריך התעצמות יתירה בענין זה - כי הקוצר רוח ו'עבודה קשה' בזמננו לפעמים הוא בענין זה; ולמשל כאשר אדם אינו מבין כי מייחל ל'חסד' הקב"ה אלא מייחל לדבר ש'חייבים' לתת לו, וכמו שסיפר לי בחור אחד כי כבר למעלה מחודש הוא מתעלה ביתר שאת בעבודת ד', ולא היתה לו הרווחה בשום דבר, וחושש שמא יהיו לו ספקות באמונה מזה..... או כמו שמצוי להרבה אנשים ברוחניות שממתינים אחר זמן רב שהם בניסיונות ובמיצר - נתיגעו ועמלו קשה, ומביטים אל המרחב מתי יבוא ואראה אור ד' בעת שירוח להם ולא יצטרך להתייגע כל כך בעבודת ד', וכן הוא בגשמיות בכל שאר עת צרה שיש לו לאדם, שהרבה פעמים אדם חושב שעשה כל מה שנצרך הימנו כדי שהקב"ה ימלא חסרונו ומתעלה בעבודת ד' ומתייגע בתורתו, ויושב ב'קוצר רוח' ומצפה מתי יבוא ויראה ישועת ד' איך שאך טוב וחסד ירדפו אותו כל ימי חייו, ועל כגון דא כבר כתבו התוס' (שבת דף קיה: ד"ה עין תפילה) וז"ל **הא דאמר בברכות** (דף לב: נה.) **המעיין בתפלתו סוף בא לידי כאב לב, הוא עיון דמצפה מתי יעשה הקדוש ברוך הוא בקשתו שסבור שתפלתו מקובלת, כרמיית עליה תוחלת ממושכה מחלה לב, עכ"ל, וכאמור לעיל אדרבה עם הצדיקים הקב"ה מתנהג במדת הדין.**

מלחמה תמידית - בחינה של עבודה קשה

וכן הוא בחינה נוספת של 'עבודה קשה', שהרבה פעמים אדם מתייגע כל כך ואין לו כח ללחום מלחמה יום אחר יום שעה אחר שעה בניסיונות שלו, להתגבר על הקשיים שיש לו אם זה בלימוד התורה, או במדות טובות, דרך ארץ, או בקימה בבוקר, ובשעת הקושי יש לו לדעת כי זה מה שהקב"ה רוצה מעמו, ולכן עשה לו הקושי, ואילו הקב"ה רוצה יכול להפך הטבע שיהיה לו חשק בלימוד התורה ויהיה לו מדות טובות וכן להקל ממנו כל שאר הקשיים, ומה שהקב"ה מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית באופן שיהיה קשה לו דברים הללו אינו אלא כדי לראות כמה יתקרב האדם לעבודתו, וכמו שכתב הרה"ק בעל התניא זיע"א (ליקוטי אמרים פרק כ) בזה הלשון **ולכן אל יפול לב אדם עליו ולא ירע לבלבו מאד גם אם יהיה כן כל ימיו במלחמה זו כי אולי לכך נברא וזאת עבודתו לאכפיה לט"א תמיד, עכ"ל. וכן היה מרגל' בפומיה דהגה"ק מקלחנבורג זיע"א שהקב"ה 'מאריך אף' וממתין ונהנה לראות איך מתגבר על יצרו הרע. ועל האדם מוטל להאמין כי ייצא מנסיון זה וכמו שהיה במצרים שיצאו מערוות מצרים אף שלא היה נראה על פי דרך הטבע, וכאמור הכתוב ויאמינו בד' ובמשה עבדו שהיה עבודה בצאתם ממצרים, וכך הוא לכל איש בעת צרה, מוטלת עליו להאמין כי הקב"ה יכול להוציא מן הצרה, וכמו שנאמר רוצה ד' את יראיו את המיחלים לחסד, שהוא מייחל לחסד' מאת ד'.**

מדת הרחמים ושייתה למדת הדין, דלכאורה יקשה מה היה בתחילה, אלא שהשיתוף של מדת הרחמים למדת הדין הוא לפשוטי עם, אך אצל הצדיקים הקב"ה מתנהג במדת הדין כמו שעלה במחשבה תחילה. ונראה על פי דבריו כי זה מה שאמר הקב"ה למשה (ג יב) **בהוציאך ממצרים תעבודן את האלוקים על ההר הזה**, היינו שאמר למשה שרוצנו הוא שיהיה עבודת בני' בבחינת 'אלוקים', כמו הצדיקים שעובדים את השי"ת במדת הדין (ועיי' בדרשות חתם סופר לשבועות דף רצג:). ועל כן אף אם רואה שפגע בו מדת הדין יידע שהקב"ה מתנהג עמו כפי שהתנהג עם האבות הקדושים.

בשעת נסיון מוותר ההנהגה של למעלה מדרך הטבע

וביתר עומק יש לבאר על פי מה דאיתא ברמב"ן לבאר הפסוק דושימי ד' לא נודעתי להם - וז"ל **וענין הכתוב, כי נראה לאבות בשם הזה שהוא מנצח מערכות שמים ולעשות עמם נסים גדולים שלא נתבטל מהם מנהג העולם וכו', אבל בשמי של יו"ד היא אשר בו נהיה כל הווה לא נודעתי להם לברוא להם חדרות בשנוי התולדות, עכ"ל, והיינו שהקב"ה לא גילה לאבות הקדושים את הנהגתו שהוא חפץ להנהיג את העולם בשינוי הטבע, והביאור בזה נראה כי אילו היה הקב"ה מתגלה לאבות הקדושים בשם הוי"ה בו משרד מערכות הטבע, לא היה נסיון לאברהם אבינו בעת שהכניסו אותו לכבשן האש, וכן בכל שאר עת צרה ונסיון שהיה אצל האבות, אם היו יודעים שהקב"ה מנהיג את העולם אף שלא על פי דרך הטבע היו מאמינים באמונה שלמה ובטוחים וסמוכים בבטחון גמור כי לא יארע להם כל נזק, לזאת היה הנהגה אחרת מאת הקב"ה ולא גילה סוד זה להם שיש הנהגה שלא על פי דרך הטבע, אלא הנהיג הכל על פי הטבע ועל כן היה להם נסיון בעת צרה לחשוב שיארע להם רעה כפי נוהג וטבע שבעולם, והם התחזקו באמונה - אולי יעשה הקב"ה שלא כפי הנהגתו הפשוט ויציל אותם שלא על פי דרך הטבע.**

וזה היה גם טעות של פרעה שאמר (ה ב) מי ד' אשר אשמע בקולו, ומבואר בזה"ק (בשלח דף נב: וביתר שאת בשער הכוונת דף פ.) כי הטעות היתה שלא ידע ששולט בעולם שם הוי"ה שהוא מעל דרך הטבע, ולכן אמר מי הוי"ה אשר אשמע בקולו, כי לא האמין שהנהגת העולם הוא בשם הוי"ה בהנהגה מעל דרך הטבע, והיה בטוח דכיון שעל פי הטבע אין עבד יכול לצאת ממצרים, לא ייצאו בני ישראל ממצרים בעולם, ולזה בא הקב"ה ואמר למשה כי כל זה היה עד עתה, אשר ושימי ד' לא נודעתי להם כדי שיהיה להם ניסיונות לאבות הקדושים ויעמדו בזה, ולזאת היו כל העולם צריכים לדעת כי רצון השי"ת להנהיג העולם על פי הטבע, אך עתה לך אני מגלה השם הוי"ה שמעתה יהיה הנהגה לבני ישראל מעל דרך הטבע.

ויש ללמוד מזה דרכי הקב"ה אשר בעת נסיון הקב"ה מסתיר את הנהגה של מעל דרך הטבע, וכמו שהיה אצל האבות הק' בעת שנתן להם הקב"ה את הניסיונות, ועל כן אף אם אדם רואה שצרה באה לו ואינו יוצא ממנו יש לו להתחזק באמונה שלימה, שהקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו יוציאנו אף אם אינו רואה בדרך הטבע איך ייצא מזה, וזה מה שאנו אומרים בתפילה הפסוק בתהילים (קמו יא) **רוצה ד' את יראיו את המיחלים לחסד**, ואיתא בספרים שיש לאדם להכניס בלבו בכל פעם בתפילה בעת אמרו תיבות אלו שמיחל לחסד הקב"ה - ואף שהכל סתום ואינו רואה איך יכול לצאת מן הצרה או מהנסיון, יאמין באמונה שלמה כי הקב"ה יוציאנו מן המיצר אל המרחב.